

högskolan fanns sedan gammalt ett stort intresse för vedlevande insekters gnag att bygga på. Tydligast manifesterades detta av en stor samling vedprover med gnag av olika insekter som påbörjades tidigt på 1900-talet (se Ent. Tidskr. 1917, vol 47:328). Bokens fotografier av gnag kommer till större delen från denna samling. Ett bra exempel på hur värdefullt det kan vara med långsiktigt ihopgnatade samlingar. Arbetet med boken har naturligtvis även inneburit en hel del fältjobb för att komplettera med gnag av arter som saknades i samlingen.

Boken inleds med några innehållsrika allmänna kapitel om ved och barklevande insekters biologi. Faunavårdsaspekterna är viktiga och får rätt stort utrymme. Denna del av texten kan ses som en välkommen uppdatering av den mycket lästa faunavårdsboken (Ehnström & Waldén 1986, Faunavård - den lägre faunan, Skogsstyrelsen). Gnagboken strävar dock efter att också vara användbar för den som arbetar med insekternas skadliga sidor. Bland vedlevande insekter finns både några arter som förmår angripa och ta livet av levande träd samt en del arter som skadar virke och träföremål.

Huvuddelen av boken ägnas åt artvisa beskrivningar i faktabladsform, en sida för varje art. I vissa fall behandlas några närstående arter med snarlika gnag tillsammans på en sida. Varje art illustreras med en bild av det fullvuxna djuret, en bild på gnagen, en liten utbredningskarta samt text där utbredning, status, värdväxter, biologi, förväxlingsarter samt de typiska gnagens utseende beskrivs. Denna del kommer vara av stort värde inte bara för identifieringar utan även som uppslagsbok om arterna. Ungefär som en ny upplaga av Thure Palms klassiska arbete från 1959 (Die Holz- und Rindenkäfer, Opusc. Ent. Suppl. 16). I gnagboken finns dock endast de arter som lämnar igenkännbara spår efter sig i veden med.

Efter faktabladen följer en bestämningsnyckel för gnagspår. Trädslag är den första nycklingskaktären, så det gäller att veta vilken slags pinne man fått tag i.

Trots att denna bok nu finns så blir gnagbestämningar inte en helt enkel sak. Största delen av det problemet ligger, som vanligt inom entomolo-

gin, i den stora artrikedomen. Ett annat är att gnagen varierar en del i utseende, delvis beroende på hur förhållandena i den vedbit man just studerar varit. Nycklarna i slutet är dock en mycket stor hjälp för att strukturera bestämmandet, även om en del som prövat dem tycker att de är svåra att använda. Detta är inget originellt när man ställs inför en helt ny typ av karaktärer, och med en del envis övning lär man antagligen upp sig - ungefär som när man lär sig nyckla själva insekterna. Identifieringen skulle dock kunna underlättas om bilderna på gnagen vore lite större och om de dekorerats med t.ex. pilar som pekar på typiska detaljer. Båda dessa problem avhjälpes till stor del om man noga läser texten. Inte minst är det utmärkt att skillnader gentemot möjliga förväxlingsarter beskrivs för varje art.

En bestämningsbok inom ett nytt fält brukar innebära att många ger sig in i det nya området. Intresset för vedinsekter har förmodligen hämmats ganska starkt av bristen på någorlunda sammanfattande och enkelt överkomlig litteratur. Även de som länge jobbat inom fältet kommer kunna avsevärt förbättra sin kunskap när det nu finns något tryckt att utgå från. Många kommer bidra till en vidare kunskapsuppbyggnad när man upptäcker att "den där arten har ju jag hittat på andra trädslag..." osv. Med andra ord kommer antagligen gnagboken stimulera till att vi snabbt lär oss betydligt mer om vedinsekterna, och att deras värde för naturvårdsarbetet kommer öka ännu mer. Förhoppningsvis får pionjärboken i denna bok en fortsättning med nya revideringar i takt med dessa förmodade nya lärdomar. I väntan på detta så kan jag rekommendera var och en som har intresse för skogens insekter att införskaffa ett exemplar av boken, och därmed kanske kunna ge sitt bidrag till den nya kunskapen. Eller också bara för att få sin nyfikenhet stillad i frågan om vem som har varit i pinnen innan man själv hittade den.

Mats Jonsell

Naturvårdsinventeringar av småkryp

Gärdenfors, U. Aagaard, K. Biström, O (red.) & Holmer, M. (ill.) 2002. *Hundraelva nordiska evertrebrater. Handledning för övervakning av rödlistade småkryp*. Nord 2002:3, Nordiska ministerrådet och ArtDatabanken. 288 sidor. Bunden. ISBN 92-893-0755-2. Kan köpas från SLU:s publikationsservice, Box 7075, 750 07 Uppsala eller www.slu.se. Pris 290 kr.

”Hundraelva nordiska evertrebrater” är en bok om 111 småkryp, framför allt insekter, som är av speciellt bevarandebeteende i Norden. Det är en bok med vackra illustrationer och med en lätt-skriven men koncis text, en bok som både amatörer och professionella kan ta till sig och ha god användning för. Boken är ett samarbetsprojekt mellan de nordiska länderna, där ArtDatabanken

vid SLU i Uppsala haft huvudansvaret. Ett fem-tiotal experter har bidragit med sin kunskap och också skrivit om de olika arterna. Artillustrationerna (färgak-vareller) är producerade speciellt för boken och har förtjänstfullt målats av Martin Holmer.

Hundraelvan, som boken också kallas, består huvudsakligen av två delar, en del om metoder för inventering och övervakning av småkryp, och en mer omfattande ”artdel”. Metodikdelen tar upp olika insamlingsmetoder, hur man ”skådar” evertrebrater, hur man inventerar, och avslutas med en litteraturlista med för ämnet relevanta böcker och artiklar. Bokens andra och mycket större del ägnas åt de utvalda 111 arterna. Urvalet av arter har gjorts med hjälp av följande kriterier: arterna ska förekomma i flera nordiska länder, vara identifierbara i fält och därmed gå att inventera utan att de behöver samlas in, vara biotopspecialister och kunna fungera som indikatorarter. Bland arterna finns en igel, tre snäckor och tre musslor, övriga arter är insekter. Insektarterna är från flera grupper men är huvudsakligen skalbaggar (54 arter) och fjärilar (29 arter).

Varje art behandlas på ett uppslag och presenteras med en färgakvarell. Om könen skiljer sig utseendemässigt är både honan och hanen illustrerade. I texten för varje art finns en beskrivning av utseende och hur den skiljer sig från snarlika arter, dess levnadssätt och utbredning (en karta visar utbredningen i Norden, med olika prickar för fynd gjorda före resp. efter 1975). Här finns också ett stycke om hur man kan övervaka artens numerär, vilket i princip är vilka metoder som lämpar sig för inventering av arten. Varje artuppslag avslutas med en litteraturlist-teckning.

Boken gör det möjligt för amatörer såväl som för professionella att identifiera och bevaka 111 småkryp som av en eller annan anledning är på tillbakagång. Som nämnts tidigare är det en vacker bok, huvudsakligen tack vare de fina illustrationerna, men det är också en viktig fakta-bok med intressant och uttömmande information om varje art.

Christer Hansson